

चत्वारिंशत् *a.* forty-eight. —**तय** *a.* eight-fold. —**तारिणी** the eight forms of the goddess तारिणी; तारा-चोग्रा महोग्रा च वज्रा काली सरस्वती। कावेश्वरी च चासुण्डा इत्यष्टौ तारिण्यो मताः ॥ —**तालम्** A kind of sculptural measurement in which the whole height of an idol is generally eight times that of the face. —**त्रिंशत्** (°ष्टा°) *a.* thirty-eight. —**त्रिकम्** [अष्टावृत्तम् त्रिकम्] the number 24. —**दलम्** 1 a lotus having eight petals. —2 an octagon. —**दशान्** (°ष्टा°) see above after अष्टातय. —**दिशः** *f.* [कर्म० स. संज्ञात्वान्न द्विगुः दिक् सङ्ख्ये संज्ञायाम् P. II. 1. 50.] the eight cardinal points; पूर्वमीये दक्षिणा च नैर्ऋती पश्चिमा तथा। वायवी चोत्तरैशानी दिशा अष्टाविमाः स्मृताः ॥ °करिण्यः the eight female elephants living in the eight points; करिण्योऽभ्रमुकपिलापिङ्गलानुपमाः क्रमात्। ताम्रकर्णा शुभ्रदन्ती चाङ्गना चाङ्गनावती ॥ Ak. °पालाः the eight regents of the cardinal points; इन्द्रो वह्निः पितृपतिः (यमः) नैर्ऋतो वरुणो मरुत् (वायुः)। कुबेर ईशः पतयः पूर्वादीनां दिशां क्रमात् ॥ Ak. °गजाः the eight elephants guarding the 8 quarters; ऐरावतः पुण्डरीको वामनः कुमुदोऽञ्जनः। पुष्यदन्तः सार्वभौमः सुप्रतीकश्च दिग्गजाः ॥ Ak. —**देहाः** (पिण्डब्रह्माण्डात्मकाः) Gross and subtle bodies; स्थूल, सूक्ष्म, कारण, महाकारण, विराट्, हिरण्य, अव्याकृत, मूलप्रकृति. —**द्रव्यम्** the eight materials of a sacrifice; अश्वत्थोदुम्बुरप्लक्ष्मन्यग्रोधसमिधस्तिलाः। सिद्धार्थेयायसाज्यानि द्रव्याण्यष्टौ विदुर्वुधाः ॥ —**धातुः** the eight metals taken collectively; स्वर्णं ह्ययं च ताम्रं च रज्जं यशदमेव च। शीसं लौहं रसश्चेति धातवोऽष्टौ प्रकीर्तिताः ॥ —**नागाः** (Serpents) अनन्त, वासुकि, तक्षक, कर्कोटक, शङ्ख, कुलिक, पञ्च, and महापञ्च. —**नायिकाः** (of श्रीकृष्ण) रुक्मिणी, सत्यभामा, जाम्बवती, कालिन्दी, मित्रवृन्दा, याज्ञजिती, भद्रा, and लक्ष्मणा. (of इन्द्र) उर्वशी, मेनका, रम्भा, पूर्वचिती, स्वयंप्रभा, मित्रकेशी जनवल्लभा and घृताची (तिलोत्तमा). (In Erotics) वासकसज्जा, विरहोत्कण्ठिता, स्वाधीनभर्तृका, कलहान्तरिता, खाण्डिता, विप्रलब्धा, विरहोत्कण्ठिता, स्वाधीनभर्तृका, कलहान्तरिता, खाण्डिता, विप्रलब्धा, विरहोत्कण्ठिता, and अभिसारिका. —**पक्ष** *a.* Having eight side-pillars; अष्टपक्षां दशपक्षां शालाम् Av. 9. 3. 21. —**पद्**, —**द्** (°ष्ट° or °ष्टा°) *a.* 1 eight-footed. —2 a term for a pregnant animal. —**पद्**: (°ष्टा°) 1 a spider. —2 a fabulous animal called Śarabha. —3 a worm. —4 a wild sort of jasmin. —5 a pin or bolt. —6 the mountain Kailāsa (the abode of Kubera). —(—**दः**, —**दम्**) [अष्टसु धातुषु पदं प्रतिष्ठा यस्य Malli.] 1 gold; आवर्जिताष्टापदकुम्भतोयैः Ku. 7. 10; Śi. 3. 28. —2 a kind of chequered cloth or a board for drafts, dice-board (Mar. पट); °परिचयचतुराभिः K. 196. °पत्रम् a sheet of gold. —**प** (पा)दिका N. of a plant. —**पदी** (°ष्ट-ष्टा°) 1 wild sort of jasmin (Mar. वेलमोगरी); श्यामान्वारणपुष्पांश्च तथाऽष्टपदिका क्लताः Mb. 13. 54. 6. —2 a variety of metre, often used in Jayadeva's Gītagovinda. —**पलम्** a kind of medicinal preparation of ghee. —**पाद्य** *a.* (°ष्टा°) eight-fold. —**पुत्र** *a.* Having eight sons; अष्टयोनिरदितिरष्ट-पुत्रा Av. 8. 9. 21. —(—**देह**)—**प्रकृतयः** पञ्चमहाभूतानि, मनः, बुद्धिः and अहङ्कारः. —**प्रधानाः**, वैद्य, उपाध्याय, सचिव, मन्त्री, प्रतिनिधि, राजाध्यक्ष, प्रधान and अमात्य. (of शिवाजी) प्रधान, अमात्य, सचिव, मन्त्री, डबीर, न्यायाधीश, न्यायशास्त्री and सेनापति. —**भावाः** (a) स्तम्भ, स्वेद, रोमाञ्च, वैस्वर्य, कम्प, वैवर्ण्य, अश्रुपात, and

प्रलय (b) कम्प, रोमाञ्च, स्फुरण, प्रेमाश्रु, स्वेद, हास्य, लास्य, and गायन. —**भैरवाः** (शिवगणाः) असिताङ्ग, संहार, रुद्र, काल, क्रोध, ताम्रचूड, चन्द्रचूड, and महाभैरव, (इतरे—कपाल, रुद्र, भीषण, उन्मत्त, कुपित इत्यादयः). —**भोगाः** अन्न, उदक, ताम्बूल, पुष्प, चन्दन, वसन, शय्या, and अलंकार. —**मङ्गलः** a horse with a white face, tail, mane, breast and hoofs. —(—**लम्**) [अष्ट-गुणितं मङ्गलं शा. क. त.] a collection of eight lucky things; according to some they are:—मृगराजो वृषो नागः कलशो व्यञ्जनं तथा। वैजयन्ती तथा भेरी दीप इत्यष्टमङ्गलम् ॥ according to others लोकेऽस्मिन्मङ्गलान्यष्टौ ब्राह्मणो गौडुताशनः। हिरण्यं सपि-रादित्य आपो राजा तथाष्टमः ॥ —**मङ्गलघृत** Ghee mixed with Orris-root (Mar. वेखंड), Costus Arabicus (कोष्ठ), ब्राह्मी Siphonanthus Indica, mustard, सैन्धव, पिप्पली, and (Mar. उपलसरी). —**मधु** Eight Kinds of honey माक्षिक, भ्रामर, क्षौद्र, पोतिका, छात्रक, अर्घ्य, औदाल, दाल. —**महारसाः** Eight rasas in Āyurveda, namely वैकान्तमणि, हिङ्गुळ, पारा, हलाहल, कान्तलोह, अभ्रक, स्वर्णमाक्षी, रौप्यमाक्षी. —**महारोगाः** वातव्याधि, अश्मरी, कुष्ठ, मेह, उदक, भगन्दर, अर्श, and संप्रहणी. —**महासिद्धयः** (n.) अणिमा, महिमा, लधिमा, प्राप्ति, प्राकाश्य, ईशिता, वशिता, and प्राकाम्य. (b) अणिमा, महिमा, लधिमा, गरिमा, प्राप्ति, प्राकाम्य, ईशिता and वशिता. —**मातृकाः** ब्राह्मी, माहेश्वरी, कौमारी, वैष्णवी, वाराही, इन्द्राणी, कोबेरी, and चासुण्डा. —**मुद्राः** सुरभी, चक्र, ध्यान, योनि, कूर्म, पङ्कज, लिङ्ग and निर्याण. —**मानम्** one kudava. —**मासिक** *a.* occurring once in 8 months. —**मुष्टिः** *a.* measure called कुष्टि; अष्टमुष्टिर्भवेत् कुष्टिः कुञ्जयोऽष्टौ च पुष्कलः। हेमाद्रिः —**मूत्राणि** Urines of a cow, a sheep, a goat, a buffalo, a horse, an elephant, a camel, an ass. —**मूर्तिः** the 'eight-formed', an epithet of Śiva; the 8 forms being, the 5 elements (earth, water, fire, air and ether), the Sun and the Moon and the sacrificing priest; cf. Ś. I. 1—या सृष्टिः स्रष्टुराद्या वहति विधिहुतं या हविर्यो च होत्री। ये द्वे कालं विधत्तः श्रुतिविषयगुणा या स्थिता व्याप्य विश्वम्। यामाहुः सर्वभूत-प्रकृतिरिति यया प्राणिनः प्राणवन्तः। प्रत्यक्षाभिः प्रपन्नस्तनुभिरवतु वस्ताभिरष्टाभिरीशः ॥; or briefly expressed, the names in Sanskrit (in the above order) are:—जलं वहिस्तथा यथा सूर्यचन्द्रमसौ तथा। आकाशं वायुरवनी मूर्तयोऽष्टौ पिनाकिनः ॥ °धरः 'having 8 forms', Śiva. —**मूर्तयः** Eight kinds of idols शैली, दारुमयी, लौही, लण्या, लेख्या, सैकती, मनोमयी, and मणिमयी. —**योगिन्यः** (Friends of पार्वती) (a) मङ्गला, पिङ्गला, धन्या, भ्रामरी, भद्रिका, उल्का, सिद्धा, and सङ्कटा. (b) मार्जनी, कर्पूर-तिलका, मलयगन्धिनी, कौमुदिका, भेरुण्डा, मातालि, नायकी and जया (शुभाचारा) (sometimes सुलक्षणा and सुनन्दा). —**रत्नम्** the eight jewels taken collectively; the title of a collection of 8 Ślokas on morality. —**रसाः** the 8 sentiments in dramas &c.; शृङ्गारहास्यकरुणरौद्रवीरभयानकाः। बीभत्साद्भुतसंज्ञौ चेत्यष्टौ नाट्ये रसाः स्मृताः ॥ K. P. 4 (to which is sometimes added a 9th Rasa called शान्त; निर्वेदस्थाधिभावोऽस्ति शान्तोऽपि नवमो रसः *ibid.*); °आश्रय *a.* embodying or representing the eight sentiments; V. 2. 18. —**लवणानि** अजमोदा, आम्लवेतस, एलची (cardamom), Black salt (Mar. पादेलोण), Garcinia Mangostona (Mar. आमसोल), Cinnamomum aromaticum (Mar. दालचिनी), Black pepper (Mar. मिर्री). —**लोहकम्** a class of 8 metals; सुवर्णं रजतं